

הלכות פסח סימן תמח

ה' תמוז שנמצא בבית ישראל אחר הפסח (כה) אסור אף-על-פי (טו) [טו] שבטלו: ו' אסור להאכיל

ל טור בשם הרד"סק
ורא"ש פסק
דקדוקים וקרי יומין
ב שם בשם הרד"סק

שערי תשובה

סימן כ: [טו] שפוטלו. עכ"ט. ועני בשערי אפרים סימן ד באחר שלא מכר י"ש שלו קצ"ט והורה לו הפונה שצריך לשפכו ק"ס הלילה והוא לא צ"ח בן אלא עם הלילה נכון לישקטאל אחר במקנה ושיב אחר הפסח תהיה לו הושקטאל והוא הפ"ט, ונעשה לאסור, ושם בהנהגת בן המהביר צדד להקל, ובמקום אחרון שם כתב מה שהשיב לו בעל א"ר וגם בן המהביר הורה לו שיש להחמיר לטעוהו, ועני לעיל סי' ח שכתבתי בענין זה מהשוכה שבסוף תורה השלמים ועוד כמה תשובות שהבאתי שם בענין זה. ועני בספר פאריצ'ק סימן חמב בתשובה שכתב שם בענין ה"ש ששקטלה עד אחר הפסח. ועני בענין סימן קח קמי שלש לו חמץ בפסח שעה"ס והוא ידוע, שכתב לביד לשאלו, אע"פ שיש לו עדים שהקפידו אסור, אבל הוא לעצמו שידע בעצמו האמת שהקפידו הפקר גמור והוציאו מלבד לגמרי ורעתו שאחר הפסח יחזרו ויחכו בו, מ"ט יכול הוא לזכות בו, ע"ש. ועני בשו"ת סי' שפ"ט סימן יג במ"ש זה עשור שנים בו, ובשו"ת סי' כח"י סימן ה האריך בראיות לסיפ לפרק"ם דחמץ הד"ע לא כתבו בשול, ועני בסו"ת ושאלת ארנה ושאר אחרונים שפני לקצת ראיות להנאון ב"ל, וכתב בשו"ת ושיב בהמן סימן ה פאקטו שכתב מצדו לא"י קטן, או אם קמי חמץ הד"ע הנהגה נכונתו לצאת על המעות לטל כפי

באור הלכה

במנהגי אפרים הלכות מאכלות אסורות שכתב בן שלכתחלה בודאי אסור לצשות בן, ומטעם שכתבנו, אבל לשון הפוסקים שמתלו זה בחמץ דעלמא קשה, ואם נחזיק עוד קצת מהאחרונים דמחמירי בזה אפילו ברעב וקפסותו לשון המהביר, ויחא, דאפשר עקר דינא דהנהגה תמונה היא לענין דיעבד אם כבר נחמץ התנאי, אכן לדג אחרונים דכתבו וקדעבד מטר לכלי עלמא וכל הא דנא אינו אלא לענין לכתחלה, המכר צדד עיניו, ואסור דף מצאחי במדוישי נבי עקיבא איגר שמתפסה בענין זה על המגן אברהם ומצד דיוכל לומר דה"ד אלא התקפלתו וכו' כאלו קים התנאי, והיבא שאמר דה"ד נוחן דף ותחזירנה ל"י, כתב המגן אברהם דבזה פשיטא דשרי מדינא, ודע"פ מעל" מנהג להחזיר, דהא אי בעי לא היה מחזיר לו ואין המנהג הלויח בתורה, אם לא מטעם חקרא דחמץ, עד כאן דבריו, ונראה דבזה לדידה בודאי אין להחמיר ברעב, אכן בחק"י עקב השיג על המגן אברהם מורה"דעה שיה' דמחכ דבלשון זה לא היו מתנה כלל, ועני באר"ה דבה וכתבתי מה שקשה שכתבו דהתם שאני, דכיון שאומר דתחזירם ל"י לא חל הפסח אף שעה אחת, מה שאין פן הקא דצ"ל פ"טנים עד אחר הפסח בודאי גמר ומקני לה כדי שלא יעבר על כל יבאה, ובכ"ל שפן כשאמר בפירוש דתחזירנה ל"י לאחר הפסח, וכן כתב בגדולי מרבב, אכן לרעה הט"ז שם יש לענין בו, ובקט"ז ל"י דעה הנ"ר שם דמתנה על זמן לא הוי פסחה, בודאי לכאורה אין מקום לדברי מגן אברהם, ואפלו אם יאמר בהדרא דתחזירנה ל"י לאחר פסח, אכן בהמדר"משה ובבגד"ר ששע מצדדים לדברי מגן אברהם, והביאו קצת משמעות לזה מאתה סוגיא דהא לא מקרי חזרה, והמתנה קים אפלו אם לא יחזיר לו, ובדקתב מגן אברהם, אלא שצמד לנגדם הריא דיונה"דעה סימן שה הנ"ל דמחכ שם שהוא חזנה מדבריו הראשונים, אכן באר"ה דבה כתב לחד מרועא לחמץ, דשאני התם נפי בכור דחלוי בכנהגת הפסח והמתקנתו, ובקדמ"ב שם פסע"ף א' הדר"א, ובלשון זה שאומר דתחזירנה ל"י מוכח שלא פנן דרעוהו למת לו באר"ה, מה שאין פן הקא בחמץ אין הפנה מצפ"ב כלל, שגרי אפלו ביו"ע שלא יצו בו ורעה שניהם שחזיר לו אחר הפסח נפי שרי. והמקני במחשבת הרשב"א סימן קצ"ח קודם הוי דיבא, בשטע לכאורה במרחק זה של האר"ה דבה, עני שם. ובדברי תשובת חת"סופר מצאחי סתירה בזה, שבסימן קיג כתב בהדרא אחר דתחזירנה ל"י, אפלו אמר דלאחר הפסח, עובר בכל יבאה, ובסימן קטו מסיק דבזה שרי מדינא:

באר היטב

הוי כתיבה ולא מתנה, אבל אם אמר לו על תנאי שפחזקוהו לעצמו ותעשה בו כרעונו רק שלא המכרם לשום אדם אחר, דזה הוי מכירה גמורה, ט"ו. ע"ש: (טו) שבטלו. אע"ג דלא עבר מן התורה, מ"מ חמץ שצריך לומר

משנה ברורה

בסוף סעיף ג, אי נמי, מירי אפלו במעבשו, רק התנאי הנה שאינתי שביא מעות וחיורים לו, ובתנאי זה לא חל המכירה והמתנה כלל פירן שפ"ל שעה הרשית בידו לפדוהו, ובמכ"ר בחש"ן משפט סימן רז סעיף ו, ודע עוד, דהסקימו (מג) אחרונים דהוא הדין שפוטלו לומר לעצמו"ם א"ני מוכר דף חמץ על-מנת שפחזקוהו לעצמו ולא תמכרו לאדם אחר חוץ ממני, דכיון דבלשון תנאי הוא, שפ"עבר העצום וימכרוהו לאדם אחר תפ"ל המכירה למקרה ונמצא שלא הנה חמץ קניו לעצמו"ם מעולם, ותחזירנה שפ"א ימכרוהו ויעבר הישראל על כל יבאה, אבל אם אמר לו דה"ד מוכר דף מכירה גמורה לחלוטין, וחכות זה שיהיה לי בו שאם תרצה למכרו לא תמכרוהו לשום אדם חוץ ממני, (סד) יש אומרים דזה מטר אפלו לכתחלה, דאפלו אם יעבר העצום"ם וימכרו לא תפ"ל המכירה בשב"ל זה, כיון דלא אמר בלשון תנאי, רק שמתכיר העצום"ם שהיה פ"ל זה: **ה' (כה) אסור אף-על-פי שבטלו.** או (סס) הפקידו, ואסורו הוא (טו) אפלו בהנהגה, ואף-על-גב דכשבטלו אינו עובר בכל יבאה, מכל מקום (טו) חששו חכמים, שאם נחירו כשבטלו יש לחשש שנייה פל אדם חמצו אלאחר הפסח ויאמר שהפקידו קדם הפסח פ"ד שפחיר לו⁶⁵, ודע, דכמה (סס) אחרונים כתבו דאפלו בידן גס"פן כמנהגנו ונמצא חמץ לאחר הפסח גס"פן אסור בהנהגה, דלא חלקו בדבר. (טז) ויש מן האחרונים שמתקלים בדין ובטל ונמצא אחר-כך, דמאי הוי לה למעבר הרי עשה הכל פ"ד, (ע) ודעתם דעל-כ"פ פנים בהנהגה אין לאסור, ובמקום הספר מרבה (ע"ה) יש לסמוך עליהן. ועני בבאור הלכה סעיף ג בדבור המתחיל "אפלו" מה שכתבנו בזה⁶⁶, מי שהיה בספינה או בדרך ויש אחר חמץ ואין אחר נכרי שיוכל למכרו לו, ועמד והפקידו בפני אדם⁶⁷, אם יוכל אחר הפסח לזכות בו⁶⁸ ולהנות ממנו - נחלקו האחרונים בדבר (טז) ור"ם מצדדים לאסור, ומכל מקום

בהקפד קב"ה יש לסמוך ולהחמיר שיקמרונו לעצום"ם (עג) או שפ"ל פ"ט עמו בקרב אחר⁶⁹, ואם היה בדרך ונכר שלש לו חמץ בחוף ביתו, ולא היה לו למי למכרו בערב פסח פתקון ועמד והפקידו בפני אדם חמץ שכתוף ביתו, נראה דיוכל לסמוך בזה אדעת המקלין ולחזור ולזכות בו אחר הפסח ולהנות ממנו, שפ"ן שלא היה חמץ בידו, ואם-כן לא תנה יכול למכרו ולא לבער פתקון

שער הציון

(א) משנה למלך פרק ג מזהב ומתנה ובית-שמואל סימן קסג ומטה יהודה וחת"סופר אר"ח חיים סימן קטו, עני שם שכתב שפן הספינה רב הפוסקים, ודלא פ"טו בסעיף קטן ו, ולפי דברי הג"ח עם הט"ז מזהב מזה לאסור: (סז) הג"ח פ"ב בכתב דברי הש"ח, ומכל מקום לענין דעתו עדין לא בירא דהב"ב פ"ל פ"ל להמר מאמר ששיר לעצמו וכתב בגוף החמץ⁶⁹, ועני בחש"ן משפט סימן רמא פס"ט ע"פ י"טן טו⁷⁰: (סח) מגן אברהם ושי"א: (טו) פ"ד ח"ד ומטה יהודה ודג"ר: (טז) פוסקים: (סז) פ"ד ח"ד ואל"ה דבה ונודע ביהודה וחת"סופר ודג"ר ומקור חיים, וראיות הפ"ד ח"ד הקדימו בחדושי מהר"ם חלא"ה: (סט) חק"י עקב ומטה יהודה ופ"ד ח"ד ואל"ה, וכתבו שפן הוא גס"פן דעת הרשב"ץ סימן קצ"ט, עני שם: (ע) חק"י עקב ומטה יהודה ודג"ר, וכן בספר בית מאיר מצדד להחמיר בהנהגה אף דלאו מטעמם: (ע"ה) אר"ה דבה, ועני בספר שו"ת חמד שמביא הרבה פוסקים בזה לכאן ולכאן: (ע"ה) רדב"י, עבודת הרה"שני פ"ד ח"ד, חק"י עקב ואל"ה דבה, מהר"ה יהודה, חמד משה, הג"ח, בית-ט"ר, וכן כתב בדרכי-משה סימן תמה שקלא גדולה היא לסמוך אהפקר: ומכל מקום יש סופה שמתירם, עני שו"ת כנסת-הודו וכן סת"ק וקנאל ומשנות-יעקב סימן ק"ג וקדו"ח חיים, ובדבריהם איסא בריב"א ט"ס קמ ברא"ה ודע הלכות פסח, ועני בדברי משה הפ"ל, וכל אלה הפוסקים שהבאנו יש לבל אדם הרבה פ"טנים וצ"דדים ולא אולי פ"טו פ"טו, ואנו העפנו רק עקר שיטתם, שלאילו מוציל הפקר ואלו אין מועיל, ועני בשערי תשובה ושו"ת חמד: (עג) ובמכ"ר בסימן חמג בסופו דחמץ אינו חמץ דמיי ברעב:

הלכות פסח סימן תמה

ביאורים ומוספים

[שעה"צ ס"ק טז]

מאמר ששיר לעצמו זכות כגוף הממציא⁹³. ועין בהשקפת סימן רמא בסמ"ע סעיף קטן טו⁹⁴.

93 ולענין הנותן לולבו לחבירו ואומר לו הרי הוא שלך ואיך רשאי ליתנו לשום אדם, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרנח ס"ד ד"ה ומותר) שיוצא בו ידי חובתו, ושלא כמו שכתב הדרך החיים שכל מתנה שאין המקבל יכול ליתנה לאחר אינה מתנה, ומשמע מדברי הביה"ל שאף אינו כסול מדין אתרוג של שותפים (שם ס"ז).

94 שכתב שם, שהמקנה לחבירו חפץ על מנת שלא יעשה בה דבר אלא דבר פלוני, הרי הוא והמקבל שותפים בחפץ.

[משנ"ב ס"ק כה]

יש לחלש ששינוי כל אדם חמצו אלאחר הפסח ויאמר שהפקירו קדם הפסח כדי שפמיר ל⁹⁵ וכו', ועין בבאר הלקה סעיף ג בדבור המתחיל 'אפלי' מה שכתבנו בזה⁹⁶ וכו', ועמד והפקירו בפני עדים⁹⁷, אם יוכל אחר הפסח לזכות בו⁹⁸ וכו', או שישלפנו עמו בדבר אחר⁹⁹.

95 ואף אם ביטלו בעדים, כתב בשו"ת נדע ביהודה (או"ח מהדו"ק סי' יח ד"ה אמנם מכתבו) שמ"מ יש לחוש שלפעמים לא יבטלו בעדים ויאמר שביטלו כדי שנתיר לו, ובטעם הדבר שלא רצו לתקן שכל אדם לא יבטל את חמצו אלא בפני עדים, כתב שם, משום שהרי אין תועלת בתקנה זו אלא לעבריינים שלא יבערו את חמצם לאחר שיבטלוהו בפני עדים, כתקנת חז"ל.

טעם נוסף כתב בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קיד ד"ה אמנם), שירדו חז"ל לסוף דעתו של אדם, שאם ידע שמותר לו לאחר הפסח ליהנות מהמץ שביטלו, אינו מבטלו בלב שלם גם אם יבטלו בפני עדים, ויעבור עליו ביבל יראה [יבצע] זה כתב בשו"ת רעק"א

(מהר"ק ח"א סי' כג ד"ה הנה) וראה שם טעם נוסף. ובטעם זה כתב הביה"ל לעיל (סי' תלו ס"א ד"ה אסור), לענין מי שיש לו אצור של היטים ובתחתיתו יש היטים מחומצות, שאף אם ביטלן קודם הפסח מ"מ אסורות בהנאה לאחר הפסח, שכיון שדעתו למוכרן לאחר הפסח, אם נתיר לו לאחר הפסח לא יבטלן בלב שלם ויעבור עליהן ביבל יראה. מה שאין כן המץ שנפלה עליו מפולת שמבואר לעיל (סי' תלג ס"ק לט) שאם ביטלו מותר לאוכלו לאחר הפסח, שכיון שאין דעתו כלל לפנותו לאחר הפסח, ודאי ביטלו בלב שלם ולא עבר עליו ביבל יראה.

96 שכתב שם, שהוא הדין במי שביטל והיה אנוס על הביעור, שמותר ליהנות מהמצו לאחר הפסח, על כל פנים במקום הפסד מרובה.

אנצם, מי שביטל חמצו ופטרחהו חכמים מביעור, כגון חמץ שנפלה עליו מפולת ויש עליו גובה למעלה מני טפחים, כתב לעיל (סי' תלג ס"ק לט) שהוא מותר לאחר הפסח אף באבילה, שהרי ביטלו ולא עבר על שום אסור.

97 אמנם, לענין אופן ביטול החמץ, כתב לעיל (סי' תלד ס"ק ה) שכשאומר לשון הפקר יכול לאומרו בינו לבין עצמו ואין צורך לאומרו בפני אנשים.

98 ואם כשהפקירו היתה כוונתו לזכות בו לאחר הפסח, כתב לעיל (סי' תמה ס"ק יח) שאינו הפקר גמור כל זמן שלא זכה בו אדם אחר.

99 ובלא הפסד מרובה, אם החליף חמץ שעבר עליו הפסח, כתב בביה"ל לעיל (סי' תמג ס"ג ד"ה אם) שאף שהמץ שעבר עליו הפסח אין איסורו אלא מדרבנן, מ"מ אסור לבעל החמץ ליהנות מחליפיו.

הלכות פסח סימן תמה

ביאורים ומוספים

בביה"ד לעיל (סי' תמה סיב ד"ה אסורים) שאף על פי שזהו זה גורם, מ"מ אין להתיר אלא בשעת הדחק שאין לו מה לאכול או במקום הפסד.

107) שכתב שם, שפרה שאכלה כרשינים של עבודה זרה, מותר לאכול את בשרה משום שכל דבר שנוצר מדבר האסור בהנאה ומדבר המותר בהנאה, מותר לאכול מדין זה זה גורם.

אבל בהמה שאכלה כל ימיה כרשיני עבודה זרה, כתב הרמ"א (שם סי' ס"א) שאסור לאכול את כשרה, כיון שהיא לא נוצר אלא מדבר האסור וראוה כפתודי תשובה שב (סי' ב) פרטי דינים בזה. וכתב המקור חיים (סי' תמג ביאורים סי' ז ד"ה וע"ז), הובאו דבריו במשנים שם סי' יז) שלפי זה הורע חמץ שעבר עליו הפסח, אסור לאכול את גידוליו, כיון שהם נוצרו רק מדבר האסור [הדחק יעקב שם (סי' י) התיי, הובא במשני' שם].

ואף על פי שהישראל נתנה מהחמץ בפסח בכך שלא היה צריך להאכילה מאכל אחר, כתב המקור חיים (ביאורים סי' יב, הובא בשע"ח סי' עח) שמי"מ אין הוא צריך להשליך דמי הנאה זו לים המלח וכמבואר ברמ"א לעיל (סי' תמו סי"א) וכשו"ע (יו"ד סי' קמב סי"ד-ה), ושלא כדברי החק יעקב (סי' כח) ששאר בזה כצ"ע. ואף אם הישראל עבר האכילה את כהמתו חמץ בפסח, כתב השו"ע הרב (סי' תנ סי"ח) שמותר לו לאכול את בשרה, ואינו צריך להשליך דמי הנאת החמץ לים המלח.

[משנ"ב סי' לג]

על"פי הקנינים המבארים ביו"ד ד"ה סימן שכ"ט (108) וכו', או יקנה לו הקהמה עם הקפה (109) וכו', ובכלל שלא יאמר לו שיאכילה חמץ (110) וכו', ונקמבא' בסימן חסו סעיף ב"א (111) וכו', ונדע' הפרי מגדים להתיר התלב' שחלבו אחר מצת' לצת שאכלה חמץ (112).

108) שכתב שם (סי' לענין מכירת חלק מבהמה המבכרת לנכרי כדי לפוטרה מן הבכורה, שיקבל פרוטה מן הנכרי ויקנה לו את מקום הבהמה, ואגב מקומה יקנה לנכרי חלק מבהמה, והרמ"א שם הוסיף, שאפשר להקנות לנכרי על ידי מעות ומשיכה [וראה לעיל (סי' יז) ובמה שכתבנו שם].

109) ואופן עשיית קנין הקרקע, כתב לעיל (סי' יב ו"ט) שהוא בשטר עם כסף, ובשכירות די בכסף בלבד.

110) ולומר לנכרי קנה לך חמץ בדיון שלך ואכול, כתב לקמן (סי' תג סי' טז) ובשע"ח שם (סי' כד) שמותר, כמבואר ברמ"א לעיל (סי' שז סי"א) ובמשני' שם (סי' עג) שמותר לומר לנכרי קח בשר שלך ובשל אותו בשבת לעצמך, וביאר במשני' (שם) שכיון שהבשר לא היה של הישראל מעולם ואין הנכרי מבשלו אלא לצרכו, לא גורו בזה משום אמירה לנכרי, אבל לומר לנכרי הילך דיון וקנה לך בו חמץ, כתב לקמן (שם) שאסור משום אמירה לנכרי, וכמבואר בביה"ד לעיל (שם) ד"ה הילך) שאסור אמירה לנכרי הוא בכל האסורים ולא דקא באיסורי שבת.

111) וכתב שם (סי' ה) שנכון להחמיר ולבער את הנותר מכל הבהמות אף שאינו רואה ריר, ועל כן לכתחילה יש ליתן לפנייהם מעט מעט כדי שלא ישאר כלום.

112) ולענין שתית חלב מפרה שאכלה חמץ בתוך מעת לעת קודם הפסח, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פניו ארת יד) שמעיקר הדין אין בזה איסור, ולא חוששים שהחלב נעשה מהחמץ אלא בפרה שאכלה כל ימיה איסור, ואין זה אלא חומרא לחשוש שהחלב נעשה מהחמץ [אלא שיש להימנע מלהאכילם חמץ בתוך מעת לעת קודם פסח שמא יבואו להאכילם חמץ בפסח].

אכן, אשה שמניקה את בנה, אין להחמיר לה שלא תאכל חמץ בערב פסח קודם זמן איסורו [כדי שתוכל להניק את בנה], משום שליתוף בן ימו לא החמירו שלא לשותות מחלב זה.

[משנ"ב סי' נ]

והוא הדין בקרב פסח משע"ח ששית ומעלה (100).

100) אבל בשעה החמישית, מבואר בשו"ע לעיל (סי' תמג סי"א) שמותר להאכיל חמץ לבהמה חיה ועוף, ובלבד שיעמוד עליהם לראות שלא יצניעו, ומה ששאר חייב לבערו.

[משנ"ב סי' נח]

דלש לו הנגה בטה שמימלא רצונו להשביע לבהמה (101).

101) ודקא כשמשליכו לפני הבהמה, אבל אם משליכו שלא לפני הבהמה אף שיתכן שלאחר מכן תגיע לשם בהמה לאכול את החמץ, כתב לעיל (סי' תמה סי' ה) שאין לחוש לזה. וכתב הכף החיים (שם סי' ז) שדין זה נלמד ממה שהתיר השו"ע שם (סי"א) להשליך את החמץ לים למרות שיש שם דגים שיאכלוהו, כיון שלא משלים ממש לפנייהם. ובנדון האם מותר להשליך חמץ לפני כלב הרודף אחרי אדם לנשכו, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פניו ארת לא) שכיון שאין כאן הנאה מגוף החמץ אלא מניעת נזק בלבד, הרי זה מותר.

[שע"ח סי' עו]

דמפנין דאגבה קנה (102) וכו', שהרי רוצה בו להנות לקבל (103).

102) וכן המוצא חמץ ברשות הרבים, כתב בביה"ד לעיל (סי' תמו סי"א ד"ה בביתו) שאסור לו להביחו, שמשעה שהגביהו קנאו ועובר עליו ב"ב יראה, ובטעם הרב שאפשר לקנות חמץ בפסח אף שהוא אסור בהנאה, ראה מה שכתבנו במשני' לעיל (סי' ה).

103) אמנם לענין מי שמצא חמץ בפסח ברשות הרבים, כתב בביה"ד (שם) שאף אם אין רעתו לזכות בו ואין מגביהו אלא כדי שלא יזקו בו הרבים, מ"מ אסור לעשות כן. ומבואר בשו"ע הרבי' (סי' תא), שהוא מקור דבריו של הביה"ד) שטעם הרב משום שיש לחוש שמא יבא לאכול.

[משנ"ב סי' נ]

שהרי הוא נקנה מתמין בקפה שקפסם בו העכו"ם את הקמה (104) וכו', וקרי' צבד (105) אם אכלה חמץ בקפה אין לאסור בשנה בשביל זה (106), כדמקח ביו"ד ד"ה סימן קמב סעיף יא (107).

104) אבל לענין עבד של ישראל שמונותו עליו, כתב השו"ע לקמן (סי' תנ סי') ובמשני' שם (סי' טז-יט) שמעיקר הדין מותר לומר לחנוני נכרי שיתן לעבדו חמץ והוא יפרע לו, ומה שלא נאסר הדבר מכך שהישראל נתנה שעבדו אוכל חמץ, כתב הנשמת אדם (כלל קבד שאלה ז, הובא בשע"ח סי' עז) שאין העבד עומד לפיטום אלא לעבודה [כמבואר בגמרא (נדרים לח, ב)] ואם כן אין לו שום הנאה בכך שעבדו מתפטם אלא כל הנאתו רק מעבודת העבד, דעת האוסרים לעשות כן (בשו"ע שם) היא רק משום שהוא פורע את חובו לעבד באיסורי הנאה, ולכתחילה יש לחוש לדבריהם [ראה פרטי הדינים בזה שם], מה שאין כן בהמה שעומדת לפיטום, הריהו נתנה מכך שהיא מתפטמת, ומשום כך אסור אפילו כשהנכרי עושה זאת בחינם.

105) ולענין ניעת פרי ערלה (שמבואר בשו"ע (יו"ד סי' רצד סי"ב) שאסור לעשות כן, אבל פירותיו מותרים משום זה זה גורם), כתב הר"ן (עבודה זרה כא, א בדפי הריף ד"ה והברין) שהטעם שאסור לעשות כן לכתחילה, הוא משום שאין מבטלים איסור לכתחילה [וראה אינצקלופדיה תלמודית (כרך יא ערך ח"ג עמ' תרצט) פרטי דינים בזה]. אבל הורע יקות תחת אשירה, וצל האשירה מסייע לגידול הירקות, מבואר בשו"ע (יו"ד סי' קמב סי"א) שמותר לעשות כן אף לכתחילה, ובטעם הרב שאין לאסור משום 'אין מבטלים איסור לכתחילה', כתב הט"ז שם (סי' טז) בשם הר"ן (שם), משום שאינו נתנה מהאיסור בשעת הזריעה ואין ההנאה באה אלא ממילא כשגדלו הירקות לאחר מכן, ולא אסרו לטל איסור אלא כשהנאה בשעה שנבטלו בידיים.

106) אמנם לענין מי שאופה פת בתנור המוסק על ידי חמץ ועצים, כתב

הלכות פסח סימן תמה
חמצו (טז) (כו) בפסח (כו) אפילו לכהמת אחרים או (כח) של הפקר: ז לאסור (כט) לתן להמתו
לאינו יהודי (ל) להאכילה (לא) בימי הפסח (לב) אם הוא (מ) [נ] יודע (לג) שמאכיל אותה פסלת
שעורים שהוא חמץ:

שערי תשובה

השעיר או למכור לו מקום ששומר בו החמץ, פליא פלוגתא דרבנן דהתקב"ל אם קטן לונה בשכירות מקום, ומכריו התוספות ותול"ש נראה שסוברים כהנמ"ס רמב"ם וא"כ יש לסבך ע"ז דיעבד בקרט אסור חמץ שעה"ס דרבנן, ע"ש. וקמ"ב בש"מ חיים שאל ח"י סימן לח בשם ספר הנה"ה הלה ששני שבדו חמץ שעה"ס ואתו אחריו למיכל מפה אשר לא ידעו אם היא חמץ שעה"ס, כיון דהתקב"ל לא שך קנסא אי"צ להגיד להם שלא יאכלו, וסמך א' חלק ע"ז ותקיים ע"פ בעתה"ח שח"ב להודיע ותביא ראתה מן רחמי פ"ק דיקמות, וע"ז ביריד סימן קי"ט: [ז] יודע, ע"ה"ט. ע"ש בש"מ פ"א שכתב לעשות בן אף שנה"י מאכיל לכהמתי חמץ בפסח, וזוה"מ עצמו עשה, שאם לא היה נתן חמץ היה חייב עליו לזנוק בדבר אחר, וכן אם משכיר חמץ לדוכ"מ פסח ומהנה שחזונוהו יהיה משל על השוכר סוף אף שידע שיתן חמץ, ומ"מ אין להחיר לומר לא"י בפסח קח בחמץ ותן לה מוונת ואני אשלם לך, כיון שידע בדאי שישלם חמץ ומצא מאכילה בשלחותיו, אבל כ"י היא ברא שחמץ ונתן רב קדם פסח לזון בהמורי ולחלק פלוגת וימא לה ולקני מוונת וסמך ולא דאסורא, ע"ש. ולע"ז צ"ע בזה, ויהי שנתה יכול לתן מוונת אחרים, ששנה מיתה הנתה ישראל היא בפסח מה שנתתה אוכלת חמץ (האפילו מסמך של א"י אסור לנתת בפסח במבאר לעיל סימן תמ"ג) וא"י נתן המוונת של חמץ עבור השכ"ל ש"ה"ה לו חלק פלוגת, וכן שנתן פש"ל ישראל מוונת של חמץ, והיא שנתה שבהמה אוכלת כאלו הישראל נתן, ולא שך אסורא לא ניתא לה דלאגי ביון שידע בדאי שישלם חמץ, וע"ש בפ"א דא"י ישראל וא"י ק"ו ימן כל ימי הפסח סוף, וכן לעיל סימן רמ"ו בלא התנה בשעת קנין דעת הריב"ש קדם פסח לא"י בהמתו שלו החמץ שנתן לקבל בכ"י שאכלו בהמתו החמץ

באר היטב

שפסלו אעפ"י שלא בטלו, כיון שעשה שלא מתקח"ל שלא בער החמץ או קבר לא"י; ואפילו הפקר גמור כ"כ ד"נא ח"י, ואפילו איכא עדים שהפקירו וכתלו לא מקני, אם הפיר חמץ בביתו ובכשותו מדיעתו ונדע ממנו כל ימי פסח, ודאי כה"כ לא מקני בטול או הפקר, אבל כל שלא היה יודע ממנו כל ימי הפסח ויש עדים שבטל או הפקר קדם פסח או שיש אג"ס גמור בענין המכירה וכל ימי הפסח היה כבוד שמכר ואחר הפסח נודע לו שלא מכר, כיון שהיה אג"ס כ"כ אג"ס יודע ואמר שבטל, אף דליכא עדים לא חשיבן להקדמה, ויש להחיר עכ"פ בהנאה אחר פסח, ח"י, ע"ש. קמ"ב הר"ש הלוי ח"י סימן יב דאם נתעבב ליהודי חמץ על הדרך שהוא בספינה היה נראה להחיר להפקיר כל חמצו ולחזור ולנתת בו אחר פסח ולמכרו אבל לא לאכילו, ומפני שהמכר חמץ לא מלאכי לפי לעשות מצוה עשה"ה, ע"ן כנה"ג. וקמ"ב ה"ט"א: הפשוט דאפילו אין החמץ אצלו יכול למכור לא"י החמץ באסור מדרבי הקובץ ה"ל ואז קנה הא"י החמץ בכל מקום שהוא, ע"ש. וע"ז שו"ת עה"ג סי' ק"ה, וע"ה: (טז) בפסח, ה"ה אחר הפסח בחמץ שעבר עליו הפסח, ח"י: (מ) יודע, ובספ"ק לא חשיבן, ובדיעבד שרי, ע"ה"י ונהכריע שמתקב"ל להשליך דמי הנתה אוכלתה לים"ה"לח. אם נתן בהמתו לא"י לנהלה ולחלק הנלוות ביניהם סוף, דא"י להנאת עצמו קא כתיב, תשובת פנים מאידת סימן יא:

משנה ברורה

ואם אי אפשר לו באפ"ן אחר, (פ) המנהג במדינתנו למכור בהמה לנכרי בדין על-פי התקנים המבארים ביו"ד ד"ע סימן שכ"ה¹⁰⁶, והבהמה תהיה אצל הנכרי בפסח, או יקנה לו הבהמה עם הנכרה¹⁰⁷ והנכרי יאכילה, ולא יהיה לו שום עסק עמהם בפסח, (פ"א) ובכ"כ שלא יאמר לו שישאכילה חמץ¹⁰⁸, וכל זה כ"ש לו לנכרי מוונת משלו, אבל אם אין לו מוונת והישראל מוכר לו ביתו עם הבהמה גם מוונתיה שהם חמץ, (פ"ב) יש מקמירין בזה, דמתני כהע"ה, ושקל עקר המכירה לא היה אלא כ"י שז"ן אותה העב"ם בחמץ, וכתבו שישעשה באפ"ן זה, שישמך המוונת לנכרי אחר; ומתו לנסרר לנכרי הקונה בהמוניה, (פ"ג) שישלם לקנות מאל"י אצל נכרי פלוני, והמנהג במדינתנו שאפילו אם אין מאכילה חמץ גמור, ורק שרוצה לתן להמתו תבואה בפסח, (פ"ד) שמוכרה גם-כן לנכרי עם הרפת והנכרי מאכילה, דאם לא ימכרה יצטרף לתן לה מעט מעט ויבטקום נגוב, ויצמד עליה בשעה שאוכלת לכער המותר כ"י שלא תחמיר מהריר שלה, וכמבאר בסימן תס"ו סעיף ב"י¹⁰⁹, ולע"ז ח"ב של בהמה שאוכלת חמץ, אפילו היא של נכרי, (פ"ה) נחלקו אחרונים בזה, ונדעת הפרי"מגדים להחיר החלב שחלבבו אחר מעת-לעת שאכלה חמץ¹¹⁰, (פ"ו) ויש מקל"ן אפילו בו פיום אם אוכלת שחרית וערבית מדברים הטורים:

שער הצי"ן

(ע"ד) פ"י קדש ושי"א: (ע"ה) לבוש ומגדאבדקם, ומשמע לכאורה דהוא דאורייתא ולא משום חקרא דחמץ, ולפי זה גם בשאר אסורי הנאה אסור, ובפ"ר קנדים מסתמך בזה, והבש"ח חלק ג סימן רצ"ג מבאר כדברינו, וע"ן במש"ה"ה ובה"ה ובמ"ד וקצ"ה מה שכתבו בזה. אכן באור הנה"ה בסעיף קט"ז ז' לפי פרוש דמשק"ל ע"ה שם, מוכח דלדעתו דוקא ג"י חמץ אסור: (ע"ו) דגם מחמץ של אחרים אסור לתנוה ואפילו משל עכו"ם, ודלעיל בריש סימן תמ"ג. ובמש"ה"ה מצד דאפשר דיעובד בזה גם-כן על כל נראה, דמפני דאגבהה קנה"ה¹¹², ולא שך בזה לומר אסורא לא ניתא לה דלאגי, שנתה ורצה בו להנאת לכלב¹¹³, ע"ן שם: (ע"ז) משה"ה"ה ונשמת"אדם: (ע"ח) עלת"שבת ופרי"מגדים והג"ר ומקור"חיים: (ע"ט) מקור"חיים, וכן פתב בספר משה"ה"ה, ע"ן שם. וצ"ן בבאר היטב מה שכתבו בשם השובת פנים מאירות, והשערי"תשובה ספקק עליה, אולם במשה"ה"ה מקדים עם תשובת פנים מאירות: (פ) גשמה אדם והחמ"ס"ר סימן ק"ג. וע"ן בשערי"תשובה שהחוקק בודעת התבואה"ה"ה, וע"ן בשערי"תשובה שהביא הרבה פוסקים שנקל"ן בזה, ושל"ל פנים בקיום שסקל"ן בודאי אין למחות בידם: (פ"א) אחרונים: (פ"ב) ישועות"יעקב: (פ"ג) ומסים שם, שלהנכרי שיש לו חמץ יאמר שישלם להק"ה להשני כי איש מהימן הוא: (פ"ד) תשובת שיכ"ח צ"ן: (פ"ה) ע"ן בשערי"תשובה ובשערי"תשובה וכן תשובה מארבה ובשערי"תשובה: (פ"ו) ישועות"יעקב:

הרמב"ם: 1 לתת.

